

nim potrebam primeren oddušek, utesniti ljudske strasti v primerne oblike, v katerih se unesejo in ublaže. Način ljudskega čustvenega izraževanja je zategadelj zanesljivo merilo prosvetne višine kakega naroda. — Naj bi se torej vsi ljudski vzgojitelji in zlasti ljudomili umetniki zavedali dolžnosti, da je čustvenim potrebam množice streči blažljivo, ne pa podivjalno; v tem je obsežen dobršen del ljudske vzgoje. Hvaležno nalogo, pa tudi sveto dolžnost ima v tem pogledu ljudski učitelj v šoli in izven šole.« Na strani 108. čitamo z ozirom na čustvene ubranosti (dispozicije), da »je vzvišena naloga vzgojiteljev, da z bistrim očesom opazujejo prirojene sposobnosti svojih gojencev ter plemenite trudoljubno neгуjejo, napačne čustvene izrodke pa zatirajo s primernimi sredstvi.«

Ti primeri zadoščajo za ugotovitev gornje trditve.

Ker se knjiga naslanja na fiziološke nauke, opozarja pisatelj na dotična poglavja somatologije, ki je gojencem že izza pouka znana; zatorej ni bilo treba teh naukov posebe razpravljati; toda tisti, ki niso ne učitelji, ne učiteljski, bodo tu občutili neko vzrel; pa tudi učiteljem bi bilo morda bolje ustrezno, ko bi jim dotične snovi ne bilo treba iskati po drugih knjigah, ampak bi jo nahajali na dotičnih mestih v dušeslovju samem.

Zgledi za pojasnitev psihičnih pojavov so vzeti iz domačega življenja, domače zgodovine in domačega slovstva, kar vrednost knjige le povečuje.

Sploh lahko trdimo, da se je knjiga pisatelju jako posrečila. Nekatera poglavja so naravnost mojstrski izdelana. Če nekaj pripomnimo, bi bilo le to, da bi še več zgledov bolje služilo in da naj bi ozir na eksperimentalno dušeslovje bil večji.

O jeziku moram reči, da je jasen, vzoren za znanstveno tvarino, krepak in tu in tam skoraj lapidaren, to pa gotovo radi tega, ker je pisatelj moral na 128 straneh obdelati celo psihologijo; tudi teče vrlo naprej; stavek izvira logično iz stavka ter se mu pridružuje v nepretrgano organsko celoto.

Dobro poudarja pisatelj sam v predgovoru, da mora slovenski psihološki pisatelj »vnanji obliki posvečati posebno pozornost, ker se je na tem polju pri nas še primeroma malo delalo in je ogromni razvoj dušeslovne vede v zadnjih desetletjih ustvaril množino novih pojmov, ki jim je priskrbeti nove izraze.«

Tako je pisatelj res s posebno jezikotvornostjo zasnoval celo kopico dobrih, novih izrazov, ki bodo nadalje služili psihološki vedi. Naj nekatere navedem! Med drugimi čitam: delodelje, delodružje, nerečnost (afazija), nepisnost (agrafija) (= izguba govornilne in pisalne spretnosti), mrzličavost, samonamen, neprepoznanje, posamostaliti, zlasti pa psihološke termine: naĝonski (instinktiv), prisprijemanje (apercepcija), vpreglednost (intuitivnost), čustvena ubranost (č. dispozicija), čudljivost (čustvo začudbe [pisatelj: začuditve]) itd. Posebno vredno se mi zdi pripomniti, da je jezik lep in pristno slovenski, da ne čitaš v knjigi nobenega germanizma, kar spriči dejstva, da smo se učili psihologije in njene znanstvene terminologije iz nemških knjig, oziroma v nemškem pouku, ni malenkost, in kaže, kakor cela knjiga, da pisatelj že več let poučuje pedagogiko v izključno slovenskem jeziku. Lepi izrazi so tudi naslednji: pastí radovednost; radovednost se razpase v strast; obilovati z zgledi; izbaviti iz zadrege;

dostajati se koga: kar se dostaje (= se tiče) njegove osebe, vera in dvom se dostajeta nravnih zastavkov ali problemov itd. Gotovo je tudi odobravati, da rabi poleg strokovnih slovenskih izrazov vselej tudi dotično latinsko ali grško tujko, n. pr.: životni ali vitalni, čutna prevara — iluzija, razmestitev — lokalizacija, prenašati nazven — projicirati itd., »hoteč, da si gojenci prisvoje oboje, grško-latinske tujke radi njih mednarodne veljave, ki olajšuje nadaljevanje psiholoških študij v kakem drugem — nemškem in italijanskem jeziku, domače strokovne izraze pa v izpopolnitev domače terminologije«.

Skratka: gospod pisatelj se lahko veseli svojega izbornega dela, kakor smo ga veseli tudi mi, ki nismo v neposredni zvezi z učiteljskim, pa pazno motrimo gibanje na slovenskem pedagoškem polju ter upamo, da nas kmalu razveseli z nadaljevanjem svojih obljubljenih pedagoških knjig.

Dr. Janko Bezjak.

Viktor Car Emin: **Iza plime**. Roman. U Zagrebu, 1913. Izdanje Matice Hrvatske. — Na stotine izobraženih Slovencev vsako leto obiše našo »riviero«, tisto divno obrežje med Volosko, Opatijo, Lovrano in Moščenicami, toda komu pride vsaj oddaleč na misel, da bi takole malo primerjal nekdanj in sedaj, prejšnji idilični mir in sedanje velikomestno vrvenje? In kateri izmed veselih kopaljskih gostov opatijskih ter lovran-skih sluti, koliko tragedij se je odigralo na tem ozkem robu Krasa v dobi, odkar je nehale vsled parobrodskih družb prejšnje brodarstvo za jadrnicami? In ako tudi tebe zanese hrepenenje po morju tja dol, ali te sijaj hotelov in palač ne bo premotil, da boš slep za silni boj, ki ga bije domačin s tujcem, prihajajočim od severa, slep za »velikanski« blagoslov »tujskega prometa«? Ta roman nam odkriva le prav majhen del te borbe med življenjem in smrtjo; ne slika nam ne istrskega kmeta, ne meščana, ampak se omejuje samo na en sloj: kaže namreč, kako se godi zdaj, odkar je nehala »plima« (veselo brodarjenje), raznim hrvaškim kapitanom in bivšim posestnikom jadrnic, neprostovoljno upokoje-nim. Namesto z vsemi drugimi nas seznanj s starim kapitanom Marinom Palmičem v Murvicah (izmišljeno ime) blizu Bristna (Lovrana?). On je tipus vseh drugih. Kar se godi z njegovo hišo, se je ali se bo zgodilo tudi z drugimi.

Vsebina je kratko tale: Pred osmimi leti je bil Palmičevo hčerko Klaro zasnuhil neki Niko Rajković, faliran študent, a ponosni Palmič ga je nagnal s »huncutom«, »nitkovom« in »parasitom« in ga zapodil iz svoje patricijske hiše; obupani snubec je nato odšel v Ameriko. Stari kapitan pa je dal svojo hčer nato drugemu, mlademu kapitanu Karlu Tominoviću. Kmalu po poroki je zet odplul s tastovo jadrnico »Lasto« proti Ameriki. Od tistega časa ga še ni nazaj. Vsi pravijo, da se je brod ponesrečil, a stari Palmič noče verjeti, ampak še vedno upa. Moj Bog! saj je od »Laste« odvisna njegova sreča: na polovico ladje se je bil namreč za večji dolg vknjižil bogati Amerikanec Marunić, in zdaj bi bilo treba dolg vrniti, če se je brod res potopil. Velik pomorski zemljevid pred seboj razgrnjen — tako sedi Palmič cele dneve v svoji sobi ter študira, študira, na kateri otok bi se bil utegnil zet vendarle rešiti... Kar se pojavi v Murvicah po osmih letih tisti »parasit«, tisti »huncut« Rajković ter zahteva kot poblaščenec bogataša Marunića (pa tudi kot njegov zet, kot srečni ženin miss Kate) plačilo starega dolga. A

starec mu zdaj že drugič pokaže vrata; »huncut« pa mu zapreti s tožbo in eksekucijo. Klara (ki je živela dozdej edinole očetu in svoji hčerki, sedemletni Vjericji) je prepričana, da Rajković vse to dela iz gole osvete, ker ni dobil njene roke. Studi se ji ta podlost. Treba mu torej vreči pred noge tisti denar. A kje dobiti? Med kopaliskimi gosti se nahaja tudi Nemeč Leitner, ki živi ločen od svoje žene, Dunajčanke. Mlada vdovica Klara ga je vsega razvnela. Kako si pridobiti njeno naklonjenost? Pripravljen je kupiti Murvice; dà, tako »velikodušen« je, da se hoče za nekaj mesecev zadovoljiti samo s par sobami. V silni zadregi podpiše Klara prodajno pogodbo, a s pogojem, da kupec očetu, staremu Palmiču, nič ne zine o kupčiji. Starček ne sme vedeti, da ni več v svojem. — Rajković dobi denar. A kakor ogenj ga pečejo bankovci. Sramuje se, da je nesrečno hišo tako daleč pritiral. Vrnil bi denar, prosil odpuščenja. A Klara noče nič vedeti o tem preobratu. Bo li vztrajala? Na eni strani ji je Leitner za petami, na drugi njena »prva ljubav«. To kolebanje zavzema gotovo pol knjige. Ko bi verovala, da se mož vrne, bi morda ostala trdna; toda čudno, da se nikoli ne spomni nanj. Omaha je, omahuje... enkrat jo še reši pogled na hčerkico Vjericjo, a drugič omahne; »huncut« Rajković, ki je medtem zaigral v igralnici ves tisti denar, triumfira. V svoji slepi strasti povzroči katastrofo: Leitner, goljufan v svoji skriti nadi, se razljuti, starček izve vso resnico, ki je pa ne prenese; od kapi zadet izdihne. V tem se pojavi v Evropi, v Bristnu tudi bogataš Marunić s hčerko miss Kate; ta bi vendar rada videla, kaj dela v Evropi njen zaročenec Niko Rajković. Za hip postane »huncutu« vroče: denar zapravljen, na vratu pa dve »ljubezni«. Kako se bo izmazal? Človek bi mislil, da bo, če ne bo drugače, pobežnil s Klaro, ki mu je vsa vdana. Toda ne: s Klaro ga čaka uboštvo, z miss Katico pa udobno življenje; in tega se je tako navadil, da ne bi mogel začeti s trdim delom. Posledica: Klaro zataji. Marunić kupi od Leitnera, ki tudi ne mara biti več v tistem kraju, Murvice, uboga Palmičeva hči mora s svojo Vjericjo po svetu, in nekdanji odbiti snubec Rajković se naseli s svojo bogato ženo v stari patricijski hiši, ki jo seve po amerikansko preuredita.

Prava muka je, prebirati ta roman. Izmed glavnih oseb nam ne more biti niti ena simpatična: stari Palmič je samo sanjač; Klara popolnoma pozabi svojega moža, dasi ni še gotovo, če je mrtev; in »huncut« Rajković? Joj, to vam je »junak« — za svoje uživanje izda domovino, ljubezen, vse. Simpatična sta nam samo bivša kapitana Iviša in Fabio: oni se trudi, kako bi z novimi načrti, z železnico in vodovodom pomagal svojemu rodnemu kraju, in je prav ginljivo, kako cele dneve išče po kraških špiljah močnega studenca, ki bi ga napeljali v Bristan; Fabio, imenovan tudi »Jeremija«, pa vsaj dosledno grmi proti tujcem (»Tudeškom«) ter vedno ponavlja svoj ceterum censeo: »bacio nas na ,seku', te ne znamo, što ni kuda čemo«. Ali (str. 127): »Vidiš, sad smo u doba osjeke. More se povuklo, a mi ostali na suhu. Natrag ne možeš, a

naprijed ne znaš. Sva je naša pamet bila u moru.« Kako pa vun iz oseke, o tem ne vedo ne stari kapitani, ne avtor — vkljub 298 stranem — nič.

Dr. J. D.

Andro Kovačević: **Poslednji Nenadić.** Roman. U Zagrebu, 1913. Izdanje Matice Hrvatske. Inicijali i naslov T. Krizmana. 264 str. — Romana, v katerem je glavni junak poslednji svojega rodu, se lotim vedno z nekim predsodkom, kajti tisti »poslednji svojega rodu« so večinoma neverjetni in zato nesimpatični. Ali so moralni velikani, ki izvršujejo neverjetne čine, ali pa moralni slabiči, ki pač nekaj hočejo — vzpodbuja jih spomin na slavne prednike — toda malo ali nič dosežejo. — K zadnjim spada tudi »Poslednji Nenadić«. — Vojko Nenadić, hrabrih očetov zadnji potomec, napravi na Dunaju juridične izpite in se nastani pri oskrbniku Dobričiću v Zagrebu. Tu se zagleda v razposajeno institutko Zorko. Nenadić se namerava naseliti na svojem posestvu Bogičevcu — k temu ga vleče idealizem, »rad za narod«, in spomin na prednike svoje — oskrbnik in Zorka pa ga silita k »činovnikom«. Nenadić omahuje. Tedaj pride spor z Zorko. Oba sta v svoji ljubezni tako nerodna, da se spreta in ločita. Nenadić odide na svoje posestvo, kjer hoče postati svojim rojakom »lučonoša«. Toda vsi poizkusi se mu ponesrečijo. Zorka se medtem poroči s postarnim baronom Gérdenichem. — Drugi del. Ideali so se razgubili. Nenadić gre »u činovnike«. Tu pride med njim in predstojnikom, bivšim kolegom, do burnih prizorov. Nenadić postaja vedno bolj nezadovoljen in obupan. Dvigne ga ljubezen do institutke (te nesrečne institutke!) Veronkice. Naenkrat dospe v dotični kraj baron Gérdenich s svojo soprogo Zorko. Stara ljubezen vzplamti iznova. A Nenadić nima moči, da bi pobežnil ž njo. Slep se vda razmeram. Proti koncu se zanima celo za politiko — protivladno — voli pa vladnega kandidata. Veronkica gre v samostan, kjer se še enkrat srečata z Nenadićem. »Poslednji Nenadić« pa otopi za vse in v duhu že vidi svoj epitaf: »Htio mnogo — ne izveo ništa.« — Začetek je šablonski. Pisatelj nam predstavi junaka na kolo-dvoru, ga označi natanko: tak in tak je, pove zgodovino njegove rodovine — da dokaže, da je res »poslednji« — opiše njegovo sorodstvo, nato šele sme stopiti junak v aktivnost. Nenadić napravi juridične izpite in snuje velike načrte; bralec pričakuje dejanj, pa jih ne pričaka. Nenadić je slabič, nesposoben za delo, brez značaja, človek, ki zna samo obupovati. Njegovo omahovanje in obupovanje je izvedeno na tako neumetniški način, da postane zoprno, zato bralec romanu le s težavo sledi. — V celi knjigi ni niti ene osebe, o kateri bi mogli reči: to je res človek iz mesa in krvi. Junaki in junakinje govore lepe besede, jokajo v ginjenosti in »nesreči« itd., toda ljudje to niso. Dejanje romana ostaja vedno na istem nivoju, o kakem razvoju ni sledu. Pisatelj vodi junaka iz kraja v kraj, zdaj sem zdaj tja, dokler se ne naveliča. Lahko bi ga vodil še naprej, ne vem kam, lahko bi ga tudi preje ustavil — roman bi ne bil ne pridobil ne izgubil. *Jože Barle.*